

Выходзіць
з 20 снежня
1945 года

НАСТАЎНІЦКАЯ

ВЫДААННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

№ 49
(5380)
Субота,
20 красавіка
2002 года

Лета-2002

Хутка канікулы, летнікі, падарожжы...

Летнюю аздараўленчую кампанію Міністэрства адукацыі пачало з правядзення рэспубліканскага семінара арганізатараў летняга адпачынку і аздараўлення "Арганізацыйна-метадычнае забеспячэнне выхаваўчага працэсу ва ўмовах аздараўленчага летніка".

Бліжэйша лета, а з ім і доўгачаканыя канікулы – час, які мы павінны выкарыстаць па максімуму для аздараўлення дзяцей. Гэта тым больш актуальна, што здароўе школьнікаў працягвае пагаршацца: калі яшчэ некалькі гадоў назад сярод выпускнікоў школы налічвалася 10 працэнтаў практычна здаровых, дзё сёння – ўжо толькі 7 працэнтаў.

Згодна з Пастановай Савета Міністраў № 404 ад 1.04.02 г. "Аб арганізацыі летняга аздараўлення дзяцей у 2002 годзе" на правядзенне летняга аздараўленчага кампаніі плануецца затраціць 36 млрд. 965 тыс. рублёў. Улічваючы тое, што грошы гэтыя выдзяляюцца ва ўмовах, калі прадпрыемствы нерагулярна пералічваюць сродкі ў Фонд сацыяльнай абароны, гэта немалая сума. Разам з тым, па словах начальніка Управлення Рэспубліканскага цэнтру па аздараўленню і санаторна-курортнаму лячэнню С.Л.Фурс, планаваны аб'ёмы прыняцця дзяцей у аздараўленчыя летнікі сёлета ніжэйшыя, чым у мінулым годзе. Усяго плануецца аздараўляць 460 тыс. дзяцей, з іх 231 тысяч – у летніках з кругласутачным знаходжаннем. Нельга не адзначыць, што матэрыяльна-тэхнічная база стацыянарных летнікаў паграшае. Так, сёлета будзе працаваць 295 такіх летнікаў, якія зможуць прыняць прыблізна 196,5 тысяч дзяцей. Астатнія "запланаваныя" 34,5 тысячы дзяцей дзядзюцца размяшчаць на арэндаванай базе.

У гэтым годзе дзяржава выдзяляе на адпачынак дзяцей наступныя дадзеныя:

- 110 тыс.руб. на адно дзіця ў дзень у летніку з кругласутачным знаходжаннем;
- 45 тыс.руб. на адно дзіця ў дзень у дзённым летніку.

Як вядома, дзіцяці – гэта не аплата поўнага кошту пажыткі, таму, калі знаходжанне дзіцяці ў летніку не ўкладваецца ў яе памеры, астатнюю суму ўносяць бацькі. Гэтая сума дапаўняе дакладна не вызначаецца, але, па словах С.Л.Фурс, рэальна кошт пажыткі ў кругласутачны летнік, як плануецца, сёлета павялічыцца да 172-173 тыс. рублёў. Так што доля "бацькоўскай" грошай вылічыцца няцяжка.

Разам з тым рэкаменда-

дзяцей, і сярод дарослых.

Наша ж афіцыйная ўстанова быццам бы і не адмаўляюць іх ідэю ўвогуле, але прыняццё не спяшаюцца. Згодна пазіцыі супрацоўнікаў Міністэрства аховы здароўя, на палаткавыя летнікі павінны быць распаўсюджаны санітарна-гігіенічныя патрабаванні, якія тычацца стацыянарных дзіцячых устаноў, а гэта значыць, яны павінны мець стацыянарныя крыніцы вады, кухню, туалет, павінны мець трохслойную палатку (які зараз ужо не выпускаюць), а ў палатках – ложка, тумбочкі і г.д.

Састарэлыя нормы – балючае пытанне. Даказваць, што палаткавыя летнікі – самыя танныя і ў іх могуць адпачыць і рэальна аздараўляцца дзеці з любых сем'яў, нават з самым нізкім узроўнем даходаў, нікому не трэба. Хочацца спадзявацца, што ў бліжэйшы час Міністэрства адукацыі распрацуе новае тыповае палажэнне аб загарадных палатках летніках і зможа знайсці паразуменне ў гэтым пытанні з Міністэрствам аховы здароўя.

Усё часцей сёння мы гаворым аб тым, што прырытэз трэба аддаваць здароўю, а гэта значыць – фарміраваць культуру здароўя, звычку да здаровага ладу жыцця. Максімум карыснага ў гэтым плане можна атрымаць, калі нават у летні канікулярны час. Але і пра іншыя напрамкі ў выхаваўчым дзейнасці забываць таксама нельга. Па словах начальніка Галоўнага ўпраўлення сацыяльнай і выхаваўчай работы Міністэрства адукацыі Г.А.Бутрыма, прыярытэтнымі напрамкамі ў выхаваўчым дзейнасці работа над выкараненнем табакакурэння, ланкі, фарміраванне гендэрнай культуры, працоўнае выхаванне нашых дзяцей.

Ёсць ужо багата напраўкі, якія тычацца выхаваўчых магчымасцей у дзіцячых летніках, з кожным годам з'яўляюцца ўсё больш летнікі профільныя (яшчэ 3 гады таму іх практычна не было). Зараз Галоўнае ўпраўленне сацыяльнай і выхаваўчай работы працуе над новым Палажэннем аб аздараўленчых летніках (напярэдняе, якое было прынята ў 1999 годзе, паспела ўжо састарэць). Але самае галоўнае вызначаецца людзьмі, якія прышлі працаваць. Ад таго, які падарбаны штат кожнага канкрэтнага летніка, залежыць амаль усё ў яго рабоце і вызначаюцца і яго праблемы, і дасягненні.

Выклікае крыху неўраўнаважана пазіцыю Міністэрства аховы здароўя, Рэспубліканскага цэнтру па аздараўленню і адноснах да палаткавых летнікаў. У такіх багатых краінах як ЗША, Францыя, Вялікабрытанія, Аўстрыя і інш., яны распаўсюджаны вельмі шырока і маюць каласальную папулярнасць і сярод

Святлана СУБОЦІНА.

Вопыт

Спосаб загаварыць па-французску

Спраўды, некаму дзеля таго, каб палюбіць сваю Радзіму, трэба спачатку пазнацца з Францыяй. Вывучэнне французскай мовы на паглыбленым узроўні, цікавасць да Францыі, непасрэднае знаёмства з ёю выклікалі ў вучняў сярэдняй школы № 2 Мінска жаданне глыбей ведаць гісторыю і культуру сваёй роднай зямлі. Яны адчулі сябе сапраўднымі патрыятамі.

Замежную мову лепш вывучаць у кантакце з не носьбітамі. Менавіта так, як і гэта робіць у школе № 2 сталіцы. Шчыра гадую таму, калі яна атрымала статус навуковай установы з паглыбленым вывучэннем замежнай мовы – французскай, яе дырэктар пазнаёміўся з французскім калегам (з правінцыя Авернь). Так была пакладзена традыцыя раз у год (з вучнямі і настаўнікамі) прыязджаць адзін да аднаго ў госці. Беларусы звычайна наведваюць Францыю ўвосень, а прымаючы ў сябе французцаў – вясной, падчас іх вясковых канікулаў.

На мінулым тыдні, ужо па традыцыі, сярэдняй школе № 2 сустрэліся вялікую групу (45 чалавек) школьнікаў і педагогаў з Францыі. Дзесяць дзяўчэнаў і пяць хлопцаў з сем'яў вучняў і настаўнікаў школы. Для іх была падрыхтавана багатая культурная праграма: сустрэчы, заняткі, экскурсіі, наведванне тэатраў і цэркваў. На гэтыя некалькі дзён школа заставалася па-французску. Тут многія добра валодаюць мовай, пачынаючы ад дырэктара А.Г.Сядзкі, які некалі вучуваў французскую на курсах ЮНЕСКА, каб выкладаць фізіку ў Афрыцы. Беларускія дзеці, сумесна бавя-

таму тэатральныя калектывы школы як пераможца атрымалі ў падарунак паездку ў Францыю. Да сёлета года фестывалю калектыву падрыхтаваў спектакль "Мадрынак ААН", які французскія госці лічылі ацэнкі гучнымі апладысмантамі. Трэба адзначыць бліскую і гучную французскую акцыю "Дзякуючы такой разнапланаванай рабоце вучні школы дамагліся высокай якасці ведаў і займаюць прызывыя месцы ў алімпіадах па французскай мове.

Сёлета ў сярэдняй школе № 2 будзе першы выпуск французскага класа (які пачаў вучыцца мову паглыблена з 5-га класа). І сёння ўжо наставнікі школы ганарыцца сваімі выхаванцамі. "Нашы выпускнікі з французскага класа, – расказаў Аляксандр Геннадзевіч, – у меншай ступені арыентаваны на Мінск дзякуючы літэратурным універсітэтам, бо французская мова ў іх ужо дасканала. Многія неаднаразова паводзілі ў Францыю і нават заставаліся там на вучобу на некалькі месяцаў. Яны разумюць, што на любым працоўным месцы спатрэбіцца валоданне замежнай мовай, але ж важна і атрымаць прафесію. Нашы выпускнікі зборюцца паступаць у Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт, ЕГУ, тры дзяўчаты атрымалі права паступаць у ВУНУ Францыі.

Культурныя абмены з Францыяй падтрымліваюць прэстыж нашай беларускамоўнай школы сярод бацькоў.

Святлана КІРСАНАВА.

Дзіўнае-дзіўнае ўражанне! Асабліва пасля ўсім свежэга ўражання ад выстаў ілюстрацый народнага мастака Беларусі Васіля Шаранговіча да кнігі Якуба Коласа "Новая зямля", якая надаўна экспанавалася ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры. Пазірк стаў майстра, увасоблены ў празыскі акварэлях з выявамі бацькі Міхала, дзядзкі Антона, маці, дзяўчаты і ўсё, што было ў гэтым і... яшчэ не Пазірк, толькі напэўна "зірк" вачэй дзіцячых, крышкі прымуражаных ад няяснага магутаства святла 120-гадовых геніяў...

"Мы, мастакі-прафесія-

налы, вельмі трапятліва ставімся да дзіцячага малюнка і наогул дзіцячай творчасці, – прызнаўся на адкрыцці выстаўкі "Мая зямля" іншы наш народны мастак, старшыня журы, якое ацэньвала дзіцячыя творы, Георгій Паллаўскі. – Ён па-свойму і праніклівы і востры – гэты непасрэдавы і наўны дзіцячы погляд на свет. Ужо нават тое, што дзеці схільныя ў больш яркіх колерах бачыць рэчы, нам дапамагае ачысціць сваю "замутненую" палітру..."

Гэтыя словы – з вуснаў вядомага ва ўсім свеце майстра – гучалі сапраўды як

Міжнародныя праекты

Мая - наша зямля

Сталічны Дом дружбы. Амаль сакральнае месца, дзе зазвычай прэзентуюцца шматлікія міжнародныя культурніцкія праекты, закліканыя расказаць пра Беларусь усяму астатняму полікультурнаму свету. Надоечы тут пачала працаваць міжнародная выстаўка дзіцячай мастацкай творчасці "Мая зямля", прысвечаная 120-годдзю з дня нараджэння народных паэтаў Беларусі Янкі Купалы і Якуба Коласа і памяці народнага мастака Расіі Аркадзія Пластава.

Прызначэнне. Во адрасаваліся якраз ім, дзецям, што прыехалі ў сталіцу з усіх куткоў краіны, каб атрымаць дыпломы і каштоўныя прызны з рук заснавальнікаў і арганізатараў выстаўкі: Бабруйскай гарадской узорнай дзіцяча-юнацкай студыі выяўленчага мастацтва "Вясёлка", Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі, Беларускай асацыяцыі клубаў "ЮНЕСКА", літаратурных музеяў Янкі Купалы і Якуба Коласа, Саюза беларускіх пісьмемнікаў, аб'яднання "Вера-сен" Беларускага саюза мастакоў, Беларускага фонду культуры і Беларускага фонду міру.

Па словах галоўнага ініцыятара і арганізатара выстаўкі, кіраўніка Бабруйскай студыі "Вясёлка" Ігара Моціна, акцыя зладжана ў рамках міжнароднага культурнага праекта "Свет без межаў", які ўключае ў сябе не толькі мастацкія выстаўкі, але і іншыя мерапрыемствы: канцэрты ў вайсковых часцях, наведванне музеяў, вывучэнне мясцін славетных асоб і інш.

Дарэчы, выстаўка "Мая зямля" і конкурс дзіцячага малюнка, які ён папярэднічаў, – гэта ўжо другі этап "Свету без межаў". Першы быў звязаны з імем знакамітага ўраджэнца Бабруйска Алясея Адамовіча. І вось цяпер – Янка Купала і Якуб Колас... На

конкурс паступіла больш за 600 твораў дзяцей ва ўзросце ад пяці да восемнаццаці гадоў. І асабліва ўспешнай той факт, што да ўдзелу ў ім удалося прыцягнуць дзяцей з іншых краін (Вялікабрытанія, Італія, Венгрыя, Балгарыя, Латвія) – сведчанне, прынамсі, хоць прастай інфармаванасці дзяцей у гэтых краінах пра класіку беларускай літаратуры.

Асобным раздзелам выстаўкі стала экспазіцыя твораў выхаванцаў дзіцячых школ мастацтваў імя Аркадзія Пластава з Ульянаўскай вобласці Расіі, якія еіны дырэктар Уладзімір Фралов спецыяльна прывёз у Мінск. З гэтай навуковай устаноў у Бабруйск ужо даўно ўсталяваны сяброўскія стасункі. Наступным крокам гэтага беларуска-расійскага творчага супрацоўніцтва стане пездка бабруйскіх школьнікаў ва Ульянаўскую вобласць, у Пластаўскія мястэчкі...

У той дзень у Доме дружбы высякі і сур'ёзныя прамовы арганізатараў чаргаваліся з артыстычнымі выступленнямі дзяцей. Бы-

Мікола ЧЭМЕР.

НА ЗДЫМКАХ: удзельніца свята вітае загадчыка аддзела культуры Беларускага таварыства дружбы і культурных сувязей з замежнымі краінамі Леанід Бароўскі; карціна дванаццацігадовай Ганны Чарнашай з рэчывай сярэдняй школы № 9 "Сымон-Музыка"; пераможцы конкурсу дзіцячага малюнка ўінпуку народны мастак Беларусі Георгій Паллаўскі і кіраўнік Бабруйскай гарадской узорнай дзіцяча-юнацкай студыі выяўленчага мастацтва "Вясёлка" Ігар Моцін.

Фота Юрыя БОНДАРАВА.

Паважаныя чытачы!

"Прамая лінія" са Старшыняй Пастаяннай камісіі Палаты прадстаўнікоў па адукацыі, культуры, навуцы і навукова-тэхнічным прэгрэсе Ігарам КАТЛЯРОВЫМ і яго намеснікам Уладзімірам ЗДАНОВІЧАМ – кіраўніком работнай групы па распрацоўцы Закона аб адукацыі абдуццяца

26 красавіка

Свае пытанні вы можаце задаць з 11 да 13 гадзін па тэлефонах 236-42-16, 236-91-42.

Папярэдне яны будуць прымацца па тэлефоне 236-40-63, альбо па факсе 236-53-22. Таксама вы можаце даслаць свае пытанні па пошце на адрас рэдакцыі: 220034, Мінск, вул. Захарава, 42.

Туристическая компания приглашает заинтересованных педагогов к взаимовыгодному сотрудничеству по организации летнего детского и молодежного отдыха (Чехия, Крым). А также экскурсий по Беларуси и СНГ.

ЗАО "Белорусский Спутник".

Тел. 222-30-22, 222-37-47, 222-37-46.

Канферэнцыі

На карысць актыўных форм атрымання ведаў

Паводле даных даследчыкаў, толькі 10 працэнтаў студэнтаў без асаблівага прымуся яснас засвойваюць веда. Астатніх жа так ці інакш трэба зацікавіць вучыцца з аддачай.

Пра тое, якія метадыкі выбіраць кафедрам для актыўнага ўкаранення навінак вышэйшай школы ў вучэбны працэс, шла размова на канферэнцыі выкладчыкаў "Інавацыйныя тэхналогіі навування ў сістэме падрыхтоўкі спецыялістаў эканамічнага профілю" ў Беларускам дзяржаўным эканамічным ўніверсітэце.

У прыватным слове рэктар ўніверсітэта, прафесар Раман Карскае коротка акресліў мэту і задачы канферэнцыі – садзейнічаць распаўсюджванню перадавога вопыту тых педагогаў, хто актыўна выкарыстоўвае ў вучэбным працэсе інавацыі: "Сёння ў нашым ўніверсітэце шмат наватараў, чый вопыт і ведаў трэба браць на ўзбраенне і іншым выкладчыкам, каб адпавядаць часу і патрабаванням вышэйшай школы".

У сваім дакладзе "Вучыць з поспехам, выкарыстоўваючы актыўныя метады навування" першы прарэктар БДЭУ, прафесар Сяргей

Гурко зрабіў галоўны акцэнт на неабходнасці пераарыентацыі вышэйшай школы на інавацыйныя тэхналогіі навування. Выкладчык павінен ачыць студэнта самастойнаму пошуку ведаў, умению думаць і вырашаць разнастайныя практычныя праблемы, разважаць на зменлівых жыццёвых сітуацыях. Дасягнуць гэтага можна, перабудоваўшы традыцыйны вучэбны працэс на карысць актыўных форм атрымання ведаў. Вучыцца з цікавасцю студэнтам павінны дапамагаць такія адпрацаваныя метады занятак, якія ў першую чаргу скіраваны на чыста чалавечыя якасці – цікаўнасць, імкненне расшыць мудрагелістую загадку, эфект супярэчнасцей, рызык і г.д. Псіхалагічны прыёмы павышэння зацікаўленасці павінны падхваляць студэнта задумацца над праблемай і самастойна яе вырашаць.

Пасля пленарнага пасяджэння канферэнцыі прадэжыла сваю работу па секцыях, дзе больш глыбока асвятлялася тама актыўных метадаў навування ў розных галінах падрыхтоўкі спецыялістаў. Вечарам на падагульняючым пасяджэнні былі падведзены вынікі і выправаваны рэкамендацыі кафедрам.

Антаніна ПЯТРОВА.

Учынікі — вынікі намераў. Былі разумныя намеры — будучы добрыя ўчынікі.

Бальтасар ГРАСІЯН.

Без права на памылкі

Пра суб'ектыўсцкія палітыка-ідэалагічныя ацэнкі гістарычных фактаў

(Аналітычны матэрыял на вучэбны дапаможнік "Гісторыя Беларусі"

для вучняў 9 класа (Мінск, 1997). Аўтары - У.Н.Сідароў, В.М.Фамін, С.В.Паноў)

Пачынаючы з 1994 года Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь, Навукова-метадычным цэнтрам вучэбнай кнігі і сродкаў навучання, аўтарскімі калектывамі, кіраўніцтвам некаторых вышэйшых навучальных і навуковых устаноў выканана вялікая работа. Яе вынікам стала напісанне і выданне падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў па айчынай і ўсеагульнай гісторыі для вучняў агульнаадукацыйнай школы.

Разам з тым, на думку доктара гістарычных навук, прафесара, загадчыка кафедры гуманітарных дысцыплін Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта інфарматыкі і радыёэлектронікі Яўгена Новіка, у некаторых падручніках і вучэбных дапаможніках па гісторыі ўтрымліваюцца грубыя памылкі і суб'ектыўсцкія палітыка-ідэалагічныя ацэнкі гістарычных фактаў. Ён робіць спробу дэталёва прааналізаваць тэкст вучэбнага дапаможніка "Гісторыя Беларусі" для вучняў 9 класа.

1. На с.3 сцярджаецца, што "падзей гістарычнай гісторыі... высяляюцца з пазіцыі як агульнавучэбны, так і нацыянальна-каштоўнасці". Першае, вучням незразумела, што гэта за пазіцыя, у чым іх сэнс; вучняў наогул не цікавяць пазіцыі навукоўцаў, іх цікавіць змест дапаможніка. Па-другое, ёсць адзіная пазіцыя пры напісанні вучэбнай літаратуры – навуковая.

2. На с.4 напісана: "На старонках падручніка сустракаецца мноства розных пунктаў гледжання". Гаворыцца пра ўласную думку вучня і дыскусію па спрачэных пытаннях. Думаю, што гэта для вышэйшай, а не для сярэдняй школы, тым больш не для 9-га класа. У сярэдняй школе трэба даць асновы навуковых ведаў. А калі ў часткі вучняў з'явіцца лавышаны інтарс да гісторыі – для гэтага ёсць факультатыўны і пазаскласная работа. Для дыскусій і ўласных думак у дзяцінства і юнацтва не хапае навуковай базы, ведання фактаў гісторыі. Не трэба быць розныя ступені адукацыі. Гэтым граваць падручнікі па многіх дысцыплінах, напісаныя прафесарамі ВНУ, якія "перабылі" школьнікаў са студэнтамі. Адсюль знаёматая фраза: "Кандыдат навук... над задачай плача..."

3. На с.13 зроблены спрачынны, ненавуковы вывад аб тым, што быццам "Кастрычніцкая рэвалюцыя на Беларусі... адбылася дзякуючы падтрымцы партыі большавікоў з боку салдат Заходняга фронту". Безумоўна, армія адыграла вялікую ролю. А дзе народ Беларусі? Далей напісана, што лозунгі большавікоў, іх рашучыя прыцягвалі да іх не толькі салдат, але і іншыя слабы дзейнага насельніцтва, у тым ліку сялян і рабочых. Як бачна, "прыцягвалі толькі", але не ўдзялялі ім усталяванні Савецкай улады. Разбіраўся тут вучню: дзе прыцягвалі, а дзе ўдзялялі.

4. Першы Усебеларускі з'езд (кангрэс) адбыўся на 7-17 снежня 1917 г., як напісана ў дапаможніку на с.14, а 15-17 снежня 1917 г. з'езд быў раззваны на Аб'яднаным кангрэсе, як напісана на с.15, а СНК Заходняй вобласці і фронту. Больш таго, на с.20 у раздзеле "Дадатковыя матэрыялы" прыводзіцца вытрымка з паведамлення Савета Народных Камісароў Заходняй вобласці і фронту ад 20 снежня 1917 г. аб роспуску Усебеларускага нацыянальнага з'езда. У вучэбным дапаможніку – грубейшая памылка.

5. На с.16 сказана: "У Другой Устаўной грамаце было запісана наступнае...". На самай справе, тое, што прыводзіцца на с.16-17, было запісана не ў Другой, а ў Трэцяй Устаўной грамаце. Ізноў грубейшая памылка, недапушчальная ў вучэбнай літаратуры.

6. На с.19 пасля цытаты з тэлеграмаў кіраўніцтва БНР кайзеру Вільгельму напісана: "Пункт гледжання. На падставе гэтага дакумента частка гісторыкаў лічыць, што дзевяць БНР апынуліся ў ролі здраднікаў беларускага народа, таму што бачылі магчымасць дасягнення незалежнасці Беларусі толькі ў саюзе з германскімі акупантамі". Далей пытанне вучням: "Ці падтрымліваеце вы гэты пункт погляду?". Няўжо аўтары дапаможніка лічыць, што дзевяціх людзей дастаткова падтрымаць для таго, каб падаўжаць ці адарываць меркаванне прафесіяналаў-гісторыкаў? Па-другое, справа не ў дасягненні незалежнасці Беларусі, а ў барацьбе за ўладу, спробы любімымі сродкамі захапіць яе. Па-трэцяе, тыя, хто супрацоўнічае з акупантамі, рабавіцкімі краіны і яе народа – гэта заўсёды здраднікі. Думаю, што правакацыйныя пытанні ў абарону здраднікаў не трэба задаваць.

7. На с.20 ішчэ адзін "хітры" пункт гледжання: "...БНР была дзяржавай на "паперы", бо ні німечцы акупаваных ўлад, ні савецкі ўрад не былі зацікаўлены ў яе існаванні". Яна не была дзяржавай не таму, што хтосьці не быў зацікаўлены ў яе існаванні, а таму, што не мела агульнапрызнаных аtryбуцтваў дзяржавы. Гэта была толькі спроба стварэння на ўмовах акупаванай беларускай нацыянальнай дзяржаўнасці на буржуазнай аснове. Вось так ясна трэба напісаць у школьным дапаможніку, а не блытаць вучняў.

8. Чаму на с.22 напісана: "У Рудабельскай вобласці Барбрука павета...". Калі трэба напісаць: "У Рудабельскай вобласці...". Ізноў памылка. Чаму на с.22, 23 і многіх іншых ужываюцца тэрміны аўтараў "большавіцкая воіскі", "прабальшавіцкая воіскі", "бальшавіцкая ўлада", "бальшавікі скасавалі Брэсцкі мір" і г.д., хаця вядома, што гэта былі савецкія воіскі, савецкая ўлада, воіскі Савецкай Расіі і г.д. Так прынята пісаць у гістарычнай літаратуры, бо ўлада была не бальшавіцкая, а савецкая.

9. Незразумела, што маюць на ўвазе, калі пішучы на с.23 пра "Беларускія партыі", якія прапанавалі ідэю стварэння Беларускай дзяржавы ў якасці аўтаномнай часткі Расіі. Што гэта канкрэтна за партыі? У наступным сказе напісана, што ЦК РКП(б) прыняў пастанову аб стварэнні суверэнай БССР. Пры чым тут аўтаномія Беларусі ў складзе Расіі? Навошта блытаць дзевяціх школьнікаў?

10. Хто гэта прыпісаў А.Р.Чарвякову пасадку толькі старшын Савета Народных Камісароў БССР, калі ў 1920-1924 г. ён быў адначасова старшын ЦВК БССР і СНК БССР, а ў 1924-1937 г. – старшын толькі ЦВК БССР. Трэба, каб вучні 9-га класа яго ведалі перш-наперш як старшын ЦВК БССР.

11. На с.26 напісана: "Старшыня ўрада РСФСР Я.Свярдлоў абвясціў пастанову...". Вучні 4-га класа ведаюць, што старшынства ўрада РСФСР быў "дзедушка Ленін". Я.Свярдлоў ніколі гэтай пасадцы не займаў. Грубейшая памылка.

12. На с.26 напісана: "Ва ўрад Літвы беларусы не ўвайшлі". Напраўда, увайшлі. Ізноў памылка канкрэтна-гістарычнага характару.

13. На с.27 няправільна расставлены ацэначныя акцэнты. Нацыянальна-дэмакратычныя партыі Беларусі пайшлі ў падполле не таму, што бальшавікі занялі да іх жорсткую пазіцыю (гэта вынік), а таму, што гэтыя партыі не прызналі савецкую ўладу і сталі на шлях барацьбы з ёю, што вымусіла бальшавікоў прыняць адзактывныя меры.

14. На с.28 дадзена тэндэнцыйная ацэнка Літве. Аб якім суверэнітэце Беларусі ў 1919 г. гавораць аўтары, калі размова ішла пра жыццё і смерць Беларусі, Літвы і іншых рэспублік?

15. На с.31 ізноў праводзіцца пад выглядам пытання думка аб тым, быццам некаторыя беларускія палітычныя партыі супрацоўнічалі з акупаванымі ўладамі ў 1918-1920 г. "дзеля адраджэння незалежнасці краіны". На самай справе, яны супрацоўнічалі з акупантамі дзеля ўсталявання сваёй буржуазнай улады над беларускім народам, дзеля стварэння беларускай буржуазнай рэспублікі.

16. Грубымі і тэндэнцыйнымі з'яўляюцца вывады на с.35. Гэтак жа грубай і тэндэнцыйнай з'яўляецца фраза М.Бярдзяева на с.36. Яе аўтары-метадысты нават прапануюць вучням для аналізу па складанай схеме. Гэта – палітызацыя, адыход ад навуковасці.

17. На с.40 і 41 ідзе захапленне хутарскай сістэмай: "Выбар форм землекрыстання прывёў да павелічэння колькасці хутароў, якія ствараліся на былых памешчыцкіх землях. Гэта забяспечыла галоўным чынам хуткія тэмпы пасляваеннага аднаўлення вёскі, а таксама з'явілася асвабодзіць у развіцц сельскай гаспадаркі Беларусі". Па-першае, на былых памешчыцкіх землях ствараліся не хутары, а калоніі, калгасы і саўгасы. Трэба памятаць, што гэта рабілася пры савецкай ўладзе. Па-другое, старанымі "вёскамі дэвалюцыйнага рэформатар" П.Сталыніна і яго паслядоўніка савецкай пары Д.Прышчэ-

пава на Беларусі на хутары было выслена толькі каля 25% сялянскіх гаспадарак. Лічыць хутары галоўным рухавіком аднаўлення сельскай гаспадаркі і ігнараваць ролю індыўідуальных сялянскіх гаспадарак (а іх было 75%) – грубая памылка. Таксама незразумела, палітызацыя і ідэалагізацыя: ай, як любілі хутар сяляне. Не, не любілі. Іх сілай прымушвалі туды высяляцца.

18. На с.43 ёсць пытанне: "Кі план (маеца) на ўвазе план стварэння БССР – сталінскі альбо ленінскі – аўд стварэння ўнітарнай дзяржавы?". Ной той, ні другі... Аўтары не разумеюць тэрміна "ўнітарная дзяржава". Прычым даюць падставы пад свае погляды антынавуковыя вызначэнні ўнітарнай дзяржавы (гл. с.43). На самай справе гл.: Советскі энцыклапедычны слоўнік. М., 1983, с.1377. "Унітарнае государство – форма гос. устроўства, пры к-рой тэрыторыя гос-ва, у адмечце ад федэрацыі, не мае ў сваёй складзе федэратыўных адзінац (штатова, земель), а падраздзяляецца на адм.-тэры. адзінцы (р-ны, абласці і т.д.)."

19. Тэндэнцыйна, шляхам вырываўня з архіўных дакументаў некалькіх слоў і сваёй каментарыя, абсаваны на с.52 тэзіс аб тым, што сяляне не ўспрымалі ідэю калектывізацыі. Гледзячы якія сяляне! Тэндэнцыйна пададзены і Д.Прышчэпаў як змагар за калектывізацыю! На с.53 прыведзены ідэалагізаваныя вывады па індустрыялізацыі і калектывізацыі. Аўтары параўноўваюць, на жаль, калектывізацыю з "прыгонным правам" і нават пытаюцца ў вучняў, ці існуюць падставы для такога сцвярджэння (с.53).

20. Параграф "Усталяванне таталітарнага рэжыму. Культурныя пераўтварэнні" – суцэльнае палітызацыя і ідэалагізацыя. Ён перасяяны выразамі "сталінскія індустрыялізацыя і калектывізацыя", "рэжым аўтарытарнага цэнтралізму", "культ асобы", "таталітарны рэжым", "нацызм" і г.д. Тут і Берман, Цанава... рапсодзі... Тут і 600 тыс. рапсодзіраваных і іншых лічбы, узятых з кішні некаторых аўтараў. Тут і СБС і іншае. Не дуіцца, што вучні не ведаюць гісторыі. З гэтымі выразамі, лічбамі і фактамі хаця б справіцца студэнтам.

21. Рэформа беларускай мовы 1933 г. падаецца тэндэнцыйна, у выніку рэформы беларуская мова быццам "значна наблізілася да рускай". Паводле фармы 1933 г., беларуская мова – гэта мова Я.Кушні і Я.Коласа, мова насельніцтва цэнтральных рэгіёнаў Беларусі. Хто з аўтараў-гісторыкаў можа даказаць, што мова 1933 г. горшая за мову Тарашкевіча ці Лёсіка? Зразумела, каго хваліць і каго ахаіваюць: "маскалёў", якія наблізілі беларускую мову да рускай мовы. Факт пададзены правільна, а вывад – выпад у бок Масквы, прычым зроблены выпад асыроўна: толькі наблізілася да рускай... думай, – беларуская мова няма, яе "маскалі" знішчылі рэформай, якую наваляў роднай старонцы.

22. На с.58 напісана: "Культурная рэвалюцыя ў БССР прыняла да павышэння культурнага ўзроўню мас, аднак абярнулася абмежаванымі ў развіцц нацыянальнай культуры і насаджэннем марксісцкай ідэалогіі". Першае сутнае значэнне другою. А дзе ідэалогія не насаджалася? Формы і метады насаджэння ідэалогіі могуць быць розныя. Але ўсім гэтым не трэба забіваць галовы дзевяціх школьнікаў. Як і тэрмінам "дзяржаўны сацыялізм", які сцвярджаецца аб тым, быццам сацыялізм "склаўся" ў выніку шырокай рэкламнай кампаніі ў хутарскіх пераўтварэннях. Не, ён склаўся ў выніку дзейнасці народа. Трэба пісаць чэсна.

23. На с.65 напісана: "Пункт гледжання. У савецкай гісторыі пераход Чырвонай Арміі савецка-польскай вайны 17 верасня 1939 г. лічыцца вызваленным паходам у Заходнюю Беларусь". А як інакш лічыць? Пытанне носьці правакацыйны характар.

24. На с.69 ёсць заданне: "На аснове падзей, звязаных з далучэннем Заходняй Беларусі да БССР, дайце характарыстыку тым палітычным рэжымам, якія існавалі ў Германіі і СССР". Пры чым тут Германія? Пры чым тут палітычныя рэжымы? Яўна правакацыйнае пытанне... Як і лічбы на с.69 аб развіцці Беларусі.

25. На с.68 напісана аб станочным значэнні ўключэння Заходняй Беларусі ў склад БССР. А на с.70 прапануецца запінуць тэблцу "Уз'яданне беларускага народа да складзе БССР", у якой дзева калоніі: "Станочнае значэнне", "Адмоўнае значэнне". Што аўтары бачаць адмоўнага ва ўз'яданні беларускага народа?

26. На с.70 дадзена вучням заданне высветліць свае ўласныя адносіны да партыі большавікоў у беларускім нацыянальным пытанні, факту перадачы Віленскай Літвы і г.д. Гэта не для вучняў! Гэта, мабыць, для студэнтаў і аспірантаў, а можа і для кандыдатаў навук. Не трэба ўсе факты гісторыі "цягнуць" у дапаможнік для 9 класа!

27. Чаму ў парахжэннях Чырвонай Арміі ў пачатку Вялікай Айчыннай вайны на с.71, 76 і іншых, абавінаваецца толькі Сталін? А Наркмаст абароны і Генеральны штаб Узброеных Сіл СССР? А камандаванне ЗахаАВА? А камандуючыя арміямі, камандзіры дывізіяў і палкоў? Чаму на с.77 Д.Паўлаў называецца відным савецкім ваянным кіраўніком і даецца яго партрэт? Чаму на с.78 напісана: "...абавінавацтва было несправядліва ўкладзена на кіраўніцтва ЗахаАВА"? Справадліва, бо па віне Паўлава, 3-га яго вайсковы падраздзяленні, каля 700 тыс. салдат і афіцэраў ЗахаАВА сталі лёгкай здабычай фашыстаў і была адкрыта дарога на Маскву. Як ж ён "відны савецкі"?

28. Хіба тая сімволіка, якую дазволілі немцы распаўсюджаць на Беларусі, ёсць нацыянальная сімволіка? (с.80) Хто гэта даказваў?

29. На с.80 напісаны вывад: "Жорсткасць бл 1941 г. на тэрыторыі Беларусі сталі яркім доказам самаададзіннасці і мужнасці савецкіх людзей, якія, нягледзячы на жакі сталінскага рэжыму, паўсталі на абарону сваёй Радзімы". Здаецца, што адзінка дадзена правільная... "паўсталі на абарону сваёй Радзімы". Але фраза "нягледзячы на жакі сталінскага рэжыму" зводзіць ацэнку на нішто, бо ўнікае пытанне: "А навошта было абараняць Радзіму, дзе былі жакі... сталінскі рэжым і г.д.?"

30. Чаму на с.81 тэрмін "усенародная барацьба" супраць фашысцкіх заахніпаў замяненым тэрмінам "масава-вая барацьба"? Няўжо здраднік, які на вуліцах беларускіх гарадоў і сіёл у гадзі вайны хадзілі з бела-чырвона-белымі сцягамі, было так шмат, што гэта паставіла пад сумненне тэрмін "усенародная барацьба"?

31. На с.81 замест Вілейскай вобласці БССР (цэнтр Вілейка) напісана Віленская вобласць (апошняя ніколі не ўваходзіла ў склад БССР). Грубейшая памылка.

32. Прапагандацыйскія прыёмы на с.82-83: "В.З.Корш – партыйны кіраўнік" (а хто канкрэтна?), замест тэрміна "Кастрычніцкая рэвалюцыя" – "кастрычніцкія падзеі", "але здрадніцкай срод партызан не знаходзілася", каб выдаць Міна, а ў іншых выпадках, разумей, – знаходзілася. І пры чым тут партызан, калі кожны мог выдаць немцам Міна, але сярод насельніцтва здраднікаў не знаходзілася.

33. На с.86 напісана: "...бітва на Курскай дудзе (ліпеня 1943 г.), якая завяршыла карэны пералом у вайне". Тут грубейшая гістарычная памылка, бо карэны пералом у вайне завяршыўся не ў ліпені 1943 г. бітвой на Курскай дудзе, а ў другой палове 1943 г. і ён звязаны з разгромам фашыстаў на Курскай дудзе, летне-асеннім наступленнем Чырвонай Арміі ў 1943 г., вызваленнем Левабярэжнай Украіны і сталіцы Савецкай Украіны г.Кіева. Новы, завяршыўшы этап вайны пачынаецца з 1944 г.

34. На с.101 ёсць такі прымітыўны: аказваецца, аднаўленне калгасу пасля вайны – гэта "сбраць усе назад, што разнеслі і захаваці калгаснікі ў сваіх хатах з пачатку вайны".

Нічога не разнеслі, бо ў большасці нічога не было для таго, каб разнесці. І збіраць не было чаго пасля трохгадовай акупцыі. Далей ахаіваюцца дзейнасць па аднаўленню сельскай гаспадаркі: "дзяржава заўсёды сільная была больш збіраць, чым даваць сялянам узамем", "прымушавая калектывізацыя", "насілле і рапсодзі" і г.д. І нарэшце стогі і слёзы па індывідуальнаму сектары. Не ўводзіце ў зман вучняў – індывідуальны сектар, прысядзібны ўчасткі існавалі і паказвалі нярэдка надзвычайныя вынікі, бо побач з імі знаходзіліся калгасы і саўгасы, якія забяспечвалі гэты сектар тэхнікай, насеннем, жылляй, угнаеннямі, хімікатамі і г.д. Не глуміцеся над калгасамі і саўгасамі! Яны надзяна кармілі і кормілі нас сёння.

35. Навошта размоўныя выразы ў дапаможніку на с.102: "мужыкі і бабы" замест каня запрагалі ў плуг ці барану самі?

36. § 17. Грамадска-палітычнае і культурнае жыццё ў пасляваенны час (1945-1959) – суцэльна ідэалагізацыя і палітызацыя, ахаіванне савецкай гісторыі. Пры чым для гэтага часу забарона шматпартыйнасці? Навошта прыдумавалі тэрміны, якія не прызнаюць у нашай літаратуры. Напрыклад, "працэс пераўтварэння ў заходніх абласцях Беларусі атрымалі назву "савецкае жыццё" (с.106), "першыя спробы дэсталінізацыі савецкага грамадства" (с.112), калі ёсць тэрмін "дэмакратызацыя савецкага грамадства", "таталітарны светлагляд стаў ланцюжым у грамадскай свядомасці" (с.107). А далей прапагандацыйскі манеўр – вывад: "Разам з тым народ у большасці не адчуваў сябе прыгнечаным, ганарыўся прыналежнасцю да справы будаўніцтва новага грамадства. І гэта натуральна, таму што народ заўсёды ўласна надзея на лепшую будучыню" (с.107). Гледзячы, які дзяўчы народ! Нічога не ведаў, не разумее, меў таталітарны светлагляд... І гэта натуральна...

37. На с.111 напісана: аказваецца, удзел працоўных Беларусі ў руху за мір у 50-я гады "насіў абмежаваны характар, таму што яго арганізатарам выступалі партыйна-дзяржаўны апарат, а народ яму патрэбны быў для паказнай масавасці". Нічога, акрамя лютай нянавісці да ўсяго савецкага, такіх фразы (а з іх фактычна складзена кніга) не яснуе.

38. Што азначаюць фразы: "пачалі будаваць бальшавіцкія пяціэтажкі з сілікатных блоках" ("хрушчоўкі"), "але патрэбнасці ў жыллі не была задаволенна" (а сёння – задаволенна?) (с.118), "адбылася паслабленне прыгонніцкіх парадкаў на вёсках" (с.119) і інш. Ажно сорамна чытаць гэта!

39. На с.119 утрымліваюцца авантурна-правакацыйныя заданні для вучняў: "Што зробіць з сялянкамі Сталін?" (авантурна палітыка ў галіне сельскай гаспадаркі Хрушчоўа" (аказваецца авантурна таму, што коні, як працоўныя сілы, аджылі ваяк, а на змену ім прыйшоў трактар, зарвалі пашу, коней пусцілі пад нож, а каровы ва ўмовах бастраў давалі недумкянае, няглуствае малюк). І гэты прымітыўны вывадац за прычыны дасягнутага ўзроўню ніжэйшага за намерыны.

40. На с.121 напісана: "Улада прымушала савецкага чалавека да абмежаванай свабоды паводзін". Таму абсалютная большасць насельніцтва абыходзілася без кватэрнага тэлефона, не мела радыёпрыёмнікаў і тэлевізараў і на ўсе гэтыя нягоды адказвала: "Толькі б не было вайны". Не прымушала ўлада да абмежавання патрэбнасці, але задавальненне патрэбнасці залежыць ад магчымасці дзяржавы. А далей ізноў які дзяўчы народ! Нічога не меў, жыў дрэнна і толькі гаварыць, каб не было вайны. Камментарый тут непатрэбныя.

41. На с.122 авантурна-правакацыйнае пытанне: "Як звалася палітыка, якая пераадавала развіцц беларускай нацыянальнай культуры?" Такой палітыкі не існавала.

42. На с.123 напісана: "Праўда вайны, яе гісторыя вызначаліся не пісьменнікамі, нават не гісторыкамі, а Камуністычнай партыяй, якая маналопна валодала правам на ісціну". Гэта – палітычны заказ аўтарам дапаможніка.

43. На с.123 аўтары выдаюць сябе з галавой. Яны пішучы: "беларускія пісьменнікі пакорліва трымаліся партыйных устаноў, як што трэба пісаць. У гэтым прычына, чаму вобразы ворагаў і здраднікаў былі амаль заўсёды карыкатурнымі, а савецкі чалавек выглядаў рыцарам без страху і сумлення". Аўтары хацелі б, каб здраднікі і ворагаў ухвалілі, а савецкі народ, які адзубы перамог, выглядаў карыкатурна. Вось і ўвесь не навуковы, а палітыка-ідэалагічны твар аўтараў.

44. На с.127 ізноў думка аб дзіўных беларусах, якія абдыкавалі адносіны да роднай мовы і нацыянальна-культурнага жыцця. Хлусіць, аўтары! Тут трэба тлумачыць навукова.

45. На с.128 яры палітыка-ідэалагічны вывад: "Беларуская культура ў гадзі лібералізацыі, хаця і не пераадала цалкам абмежаванай, звязаных з прынцыпамі партыйнасці і сацыялістычнага рэалізму, але зрабіла рашучы крок на шляху вызвалення ад сталінскай спадчыны". Галюнае не гэта (змешчаныя акцэнты), а тое, што культура ў гэтыя гады бурна развівалася. І ніхто пра гэты абмежаванні не думаў.

46. Тэма 10. Паварот да кансерватызму. Настаўанне крызісу (1965-1985) – цалкам ідэалагізавана і палітызавана. У 1964-1982 г. не было ніякага вяртання да сталінізму, навошта выдумваць гэта на с.129-130? Навошта ў падручніку цягнуць палітычныя анекдоты і самавывады? Гаворыцца і на с.131 аб тым, быццам афганскі рэжым быў адзіным палітычным рэжымам, які сімпатызаваў КПСС...

47. На с.134 напісана напраўда пра развіцц сельскай гаспадаркі, груба, ненавукова ацэньваецца АПК. Не трэба выдумваць: "Беларусь называлі адоркманіям іцхам Савецкага Саюза" – Разумей як хочаш...

48. Дзевяціх раззаванні аўтараў на с.136 аб здаеках КДБ СССР над быццямі і Карпоўкам, аб тымім наглядзе за імі, аб перагаворы пераліскі паслужоўцаў тэлефонаў. Адкуль аўтары ўзялі матэрыялы КДБ СССР? Усё гэта не для школьнага падручніка і нават тады, калі б у аўтараў былі архіўныя матэрыялы.

49. Навошта пішаць напраўда: "Нават вызначэнне колькасці гадзін на вучэнне беларускай мовы, гісторыі Беларусі ажыццяўлялася ў Маскве" (с.138).

50. Пры чым тут Марк Шагал да Беларусі 70-80-х гадоў (с.142)? Навошта цягнуць КДБ у пытанні на с.143?

51. На с.143 паставлена пытанне: Якія меры прымаліся па пераададленню спаду ў эканамічным развіцц? А на наступнай старонцы ёсць падзаглавак: "Настаўанне крызісных з'яў у эканоміцы". Тэзіс аб "крызісных з'явах у савецкай эканоміцы", "аб спадах" – не што іншае, як міфы, якія працуілі савецкай грамадскай сістэмы цягнуць усюды, у тым ліку і ў школьнай падручніку. Кіям там "крызісы і спады", калі савецкая эканоміка па асобных паказчыках расла штогод на 3-7 і больш працэнтаў? Кіям могуць быць крызісы пры даволі высокіх тэмпах росту? Іншая справа: тэмпы росту запавольваліся, але гэта заканамернае для ўсіх развітых дзяржаў свету, да якіх адносіліся і Савецкі Саюз. Цяжкія ў эканамічным развіцці існавалі. Яны мелі як аб'ектыўны, так і суб'ектыўны прыроду (дзейнасць гарбачоўскай, жаўнуўскай, сілаевых і ім падобных і іх заможных гаспадароў).

52. На с.145 сцвярджаецца: "Ва ўмовах жа каманднай эканомікі нейкія вынікі дасягаліся, і ў асноўным за кошт адміністрацыйных метадаў". Па-першае, не нейкія вынікі, а былі вялікі дасягненні ў Савецкага Саюза і ўсіх саюзных рэспублік – і гэта дакладна вядома аўтарам; па-другое, няма краін у свеце, д

г. у 18.10